

РАЗВІЦЦЁ САВЕЦКАЙ НАВУКІ КРЫМІНАЛЬНАГА ПРАВА Ў БЕЛАРУСКАЙ ССР У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XX ст.

С. А. Гур'еў, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Беларуская савецкая крымінальна-прававая школа, станаўленне якой адбылося ў міжваенны перыяд, адчула значныя страты падчас палітычных рэпрэсій у Савецкай дзяржаве ў 1920–40-я гг., а таксама ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны, таму да 1950-х гг. адбылося значнае скарачэнне навуковых даследаванняў.

Толькі ў жніўні 1944 г. пачалося ўзнаўленне дзейнасці Мінскага юрыдычнага інстытута, які ў 1954 г. быў пераўтвораны ў юрыдычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. На кафедры крымінальнага права і працэсу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта была закладзена аснова пасляваеннай беларускай школы крымінальнага права. Значныя навуковыя распрацоўкі ажыццяўлялі І. І. Гарэлік, І. С. Цішкевіч, М. М. Меркушаў, В. А. Шкурко, С. Ц. Шардыка, Г. Ф. Басаў, Я. А. Мацвіенка, С. П. Маргунскі і інш.

Так, І. І. Гарэлік і М. М. Меркушаў аналізавалі склады злачынстваў супраць асобы ў працы «Преступления против личности в проекте УК БССР» (1960), І. С. Цішкевічу належаць працы па даследаванню праблем стадый злачыннай дзейнасці, неабходнай абароны і іншых крымінальна-прававых праблемах.

І. І. Гарэлік пісаў працы, прысвечаныя пакіданню ў небяспецы, пастаўленню ў небяспеку, а таксама злачынствам, нябяспечным для жыцця і здароў'я. Я. А. Мацвіенка ў працы «Некоторые вопросы исполнения приговора в советском уголовном процессе: К проекту УПК БССР» (1958) грунтоўна даследаваў найбольш важныя пытанні выканання судовых пастаноў і прапаноўваў унесці ў заканадаўства БССР змены, якія тычыліся адтэрміноўкі выканання прысуда, датэрміновага вызвалення і г. д.

Даследаваннем асаблівасцей прычыннай сувязі ў крымінальным праве, у тым ліку пытаннем прычыннай сувязі пры бяздзянні займаўся М. М. Меркушаў. Асноўная яго праца «Вопросы уголовного и гражданского права в новом законодательстве» (1960). Пасля прыняцця Крымінальнага кодэкса БССР 1960 г. з удзелам І. І. Гарэліка, М. М. Меркушава, І. С. Цішкевіча, С. Ц. Шардыкі, Г. Ф. Басава і іншых аўтараў у 1963 г. быў падрыхтаваны каментарый да яго. Акрамя таго, з канца 1950-х гг. крымінальна-прававыя даследаванні ажыццяўляліся ў Міністэрстве юстыцыі БССР, а пасля яго ліквідацыі ў 1960 г. – у Юрыдычнай камісіі пры Саўміне БССР, асноўнай задачай якой з'яўлялася калектывізацыя і сістэматызацыя заканадаўства, разгляд законапраектаў.

Калі першая палова XX ст. у БССР характарызувалася панаваннем у навуцы і заканадаўстве сацыялагічнай школы крымінальнага права, то пасляваенная прававая школа па сутнасці ўжо з'яўлялася класічнай. У гэты перыяд вынікам значных навуковых даследаванняў, спалучаным з палітычнай воляй заканадаўцы, стала гуманізацыя і дэмакратызацыя савецкага крымінальнага заканадаўства.

У 1970–1980-я гг. крымінальна-прававыя даследаванні ажыццяўляліся Л. В. Багрый-Шахматавым, які вывучаў праблемы крымінальнай адказнасці і пакарання («Уголовная ответственность и наказание» – 1976), Ю. В. Калініным, В. А. Шкурко, якія крытыкавалі буржуазнае крымінальнае заканадаўства з пазіцый марксізму-ленінізму («Реакционная сущность буржуазного уголовного законодательства: (Общегуголовные преступления)» – 1974), І. С. Цішкевічам, які працягваў даследаваць маёмасныя злачынствы («Уголовная ответственность за посягательства на социалистическую собственность» – 1984), П. А. Дубаўцом, даследаваўшым праблемы злачыннасці («Уголовно-правовые меры борьбы против пьянства и алкоголизма: материал в помощь лектору» – 1973) і інш.

Такім чынам, нягледзячы на панаванне ў савецкай навуцы камуністычнай ідэалогіі, у другой палове XX ст. адбылося аднаўленне беларускай навуковай школы крымінальнага права, якая набыла класічныя рысы і аказала станоўчы ўплыў на развіццё заканадаўства.

РЭГЛАМЕНТАЦЫЯ ПРЫСВАЕННЯ АБО ПАШКОДЖАННЯ ЧУЖОЙ МАЁМАСЦІ Ў ЗАКАНАДАЎСТВЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА XV–XVI стст.

І. А. Доўнар, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Заканадаўца Вялікага Княства Літоўскага, абараняючы права ўласнасці, значную ўвагу надаваў такім складам злачынства, як прысвойванне або пашкоджанне чужой маёмасці, ці незаконнае карыстанне ёю.

Упершыню ў Судзібніку 1468 г. адным з артыкулаў прадугледжвалася за прысваенне чужой маёмасці пакаранне па аналогіі як за крадзеж. Улічваючы, што за крадзеж маёмасці на суму звыш трыццаці грошаў рэгламентавалася смяротнае пакаранне, то вынікала, што такое пакаранне павінна было прымяняцца па аналогіі і за прысваенне маёмасці на адпаведную суму.

Так, у статутным заканадаўстве Вялікага Княства Літоўскага (Статуты ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг.) рэгламентуецца ўжо некалькі выпадкаў наўмыснага прысваення чужой маёмасці: